

ПРОСВІТНИЦЬКА ТА НАУКОВО-ДОСЛІДНА ДІЯЛЬНІСТЬ УМАНСЬКО-ЛИПОВЕЦЬКОГО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ТОВАРИСТВА

У статті проаналізовано широку просвітницько-показову та науково-дослідницьку діяльність Умансько-Липовецького сільськогосподарського товариства. Визначено основні напрямки та масштаби його діяльності. З'ясовано, що заходи аграрно-просвітницького спрямування відбувалися у регіоні завдяки діяльності названого товариства. Розкрито, що Умансько-Липовецьке сільськогосподарське товариство було одним із центрів формування й розвитку наукової думки, навколо якого концентрувалися і поєднувалися різні напрями науково-дослідницької та просвітницької діяльності з агрономії. Відмічена активна роль у науково-дослідній діяльності товариства агрономів-практиків: А.Д. Яблоновського, Я.А. Кржижановського, Ю.М. Жолкевського, Т.Г. Гончарука, Ф.Ф. Гілевського. Умансько-Липовецьке сільськогосподарське товариство, використовуючи різні методи агрономічного впливу (організаційно-господарський, позашкольне поширення сільськогосподарських знань, просвітницько-показовий), зробило перші спроби організувати практичну агрономічну допомогу сільському населенню краю, займалося організаційним і технічним удосконаленням дрібного господарства, сприяло тим покращенням у господарствах, що пропагувала і запроваджувала агрономічна організація товариства.

Особлива увага була звернена на дослідницьку діяльність. Колективні дослідження знайомили власників з новітніми методами полівництва. Типовими напрямками робіт були: вивчення місцевості в природно-історичному відношенні (кліматичному, ґрунтовому, біологічному), проведення польових, вегетаційних і лабораторних дослідів, метеоспостережень для підготовки рекомендацій щодо ведення сівозмін, технічних прийомів, сортів і посадкових матеріалів, добрив, пристосування до місцевих умов.

Ключові слова: сільськогосподарське товариство, просвітницька діяльність, наукова діяльність, колективні дослідження.

В умовах здійснення аграрних перетворень сучасної України, історичний досвід становлення та розвитку сільськогосподарської освіти та дослідної справи, має непересічне значення. Особливої значимості набуває регіональна специфіка аграрного розвитку України. Тому аналіз діяльності сільськогосподарських товариств Черкащини, форм та методів їх просвітницької та наукової діяльності має важливе наукове та практичне значення. Актуальність питання підсилюється ще й тим, що зазначена проблема не знайшла всебічного висвітлення в працях сучасних істориків. Автор статті поставила за мету розкрити цей маловивчений аспект з аграрної історії України.

На початку ХХ ст. на Черкащині подальшому розвитку аграрної галузі в регіоні сприяло Умансько-Липовецьке сільськогосподарське товариство, яке було засноване 2 грудня 1901 р. місцевими російськими та польськими землевласниками. До керівного складу товариства були вибрані: почесним головою ради – Київський губернський предводитель дворянства князь М.В. Рєпнін, головою – Липовецький повітовий предводитель дворянства граф П.М. Ігнат'єв, товаришем голови – граф В.С. Тишкевич. Се-

кретарем ради був Г.В. Високінський, а скарбником – В.Л. Гавліковський. Всього членів ради було 48 осіб [5, арк. 11].

11 червня 1901 р. затверджений Статут Умансько-Липовецького сільськогосподарського товариства, яким визначалася мета – сприяти розвитку та вдосконаленню сільського господарства та сільськогосподарської промисловості. Для досягнення своєї мети товариство мало: 1) вивчати стан різноманітних галузей сільського господарства і з'ясувати господарські потреби шляхом обговорення питань на періодично скликаних зборах своїх членів, на сільськогосподарських бесідах і з'їздах; споряджати експедиції і екскурсії, як для огляду господарств своїх членів, так і, взагалі, для різного роду сільськогосподарських досліджень; 2) розповсюджувати теоретичні та практичні знання з сільського господарства шляхом влаштування публічних читань, друкування і розповсюдження своїх праць, а якщо буде можливість, то й власного періодичного журналу і заснування сільськогосподарських училищ, бібліотеки та музею; 3) турбуватися про вироблення найбільш правильних способів ведення господарства, здійснюючи випробування прийомів

культур, прийнятих в інших місцевостях як в Росії, так і за кордоном, для розповсюдження тих із них, які будуть корисними для місцевих господарств, упряжі та ін., засновуючи дослідні станції і поля, ферми, сади і розплідники; 4) сприяти господарям в правильній постановці їх сільськогосподарських підприємств корисними вказівками та рекомендаціями, приймати на себе посередництво з постачання потрібних в господарстві предметів і збуту їх виробів, відкриваючи з цією метою довідково-комісійні бюро, сільськогосподарські склади і т. д.; 5) влаштувати виставки, аукціони та заохочувати заслуги на сільськогосподарській ниві присудженням медалей та інших почесних нагород [5, арк. 12].

Товариство діяло в межах Уманського, Липовецького, Таращанського та Звенигородського повітів Київської губернії та Гайсинському і Балтському Подільської губернії. З початку своєї діяльності в товаристві були відкриті наступні відділи: комерційний; садівничий (голова Т. Г. Гончарук); лісовий (голова Д. С. Леванда). Вони діяли в Уманському, Липовецькому, Таращанському, Звенигородському повітах Київської губернії та Ольгопольському і Гайсинському повітах Подільської губернії [7, арк. 38]. Окрім цього були засновані: постійна комісія з демонстрації сільськогосподарських машин і знарядь, ощадна каса для службовців сільського господарства, запроваджено посаду об'їзного садівника і ветеринарного лікаря.

Товариство організувало систему позашкільної освіти, від бесід агітаційного характеру перейшло до систематичних лекцій. Так, на засіданні загальних зборів товариства 18 березня 1904 р. було заслухано доповідь голови відділу садівництва Т.Г. Гончарука «Організація допомоги по садівництву в Німеччині». Доповідач вказав на обставини, які гальмували розвиток садівництва в Німеччині та описав ті фактори, що сприяють там правильному розвитку продукції плодів, а саме: 1) посадковий матеріал, тобто розведення розплідників і продаж плодівих дерев населенню по округах, повітах і приватними особами; 2) встановлення місцевих сортиментів і скорочення числа сортів (автор описував прекрасно влаштований сад в Диміці поблизу Галле, в основу діяльності якого необхідно скласти сортимент із кращих сортів для даної місцевості); 3) розповсюдження знань з садівництва, короточасні курси і мандрівні садівники; 4) організація плодової торгівлі: плодіві ярмарки, власні склади і лавки садівників по містах, довідкові бюро з продажу плодів, утворення дрібних товариств зі збуту

плодів і купівлі-продажу садових інструментів, добрив і т. д., і врешті – організація боротьби зі шкідниками садів і їх хворобами. Даючи корисні поради з піднесення садівництва, Т.Г. Гончарук рекомендував членам товариства приступити до організації об'їзних садівників, садового музею, встановленню місцевого сортименту і організації збуту плодів з метою підняття прибутковості садів і кращого догляду за ними [3, с. 115].

Для поширення сільськогосподарських знань серед населення товариством проводились періодичні демонстрації сільськогосподарських машин. Так, наприклад, 11 серпня 1903 р. на полях ферми Уманського училища садівництва і землеробства, за дорученням ради Умансько-Липовецького сільськогосподарського товариства, сільськогосподарською комісією влаштовано конкурс плугів. Мета конкурсу – випробувати однолемехові плуги для середніх і дрібних селянських господарств. На випробування було доставлено 20 плугів. Була винесена подяка учням Уманського землеробського училища, які допомагали у проведенні конкурсу, голові садівничого училища, директору Уманського училища Д. С. Леванді [3, с. 75, 135].

25 жовтня 1903 р. Умансько-Липовецьке товариство влаштувало в Умані в приміщенні Татерсаля демонстраційне випробування зерноочисних машин і машин для підготовки кормів. На випробуванні були присутні учні VI-го класу Уманського землеробського училища і багаточисленні сільські господарі [3, с. 152]. За сприяння товариства 15 травня 1904 р. відбулася демонстрація знарядь для обробітку цукрового буряка на полях Христинівського маєтку Терещенка. На демонстрації було 35 машин. Із всіх демонстрованих знарядь рекомендовано для використання лише 3: однорядний полільник Черновського, однорядний полільник Држевецького, багаторядну мотилу Лааса [3, с. 195]. Комісія вказала на недоліки машин і виразила побажання їх вдосконалення.

Розширюючи свою діяльність, товариство утворювало в своєму середовищі спеціальні комітети та відкривало в районі своїх дій місцеві відділи.

Вже в 1906 р. при Умансько-Липовецькому сільськогосподарському товаристві існувало 11 відділів: 1) комерційний; 2) садівничий; 3) лісівничий; 4) полівничий; 5) тваринництва; 6) науково-агрономічний; 7) технічно-промисловий; 8) економічно-статистичний; 9) страховий; 10) селянський; 11) домашнього сільського господарства [7, арк. 8].

6 липня 1906 р. затверджені Правила відділу домашнього сільського господарства при Умансько-Липовецькому товаристві. Відділ заснований з метою надання допомоги сільським домашнім господаркам в районі діяльності товариства. Визначались наступні завдання відділу: 1) розбір всіх питань, що мали зв'язок з домашнім сільським господарством; 2) вирішення цих самих питань за допомогою спеціальних доповідей, демонстрацій, дослідів та виставок; 3) організація збуту продукції домашнього господарства за допомогою лавок, складів; 4) влаштування практичних курсів для підготовки спеціальної домашньої прислуги з усіх галузей домашнього сільського господарства [5, арк. 67].

6 липня 1906 р. затверджені правила селянського відділу при Умансько-Липовецькому товаристві. Цей відділ заснований для розвитку і заохочення дрібних селянських господарств району та інтересів селян. До кола діяльності відділу входили: питання підняття врожайності мало-земельних господарств і полегшення купівлі-продажу сільськогосподарських предметів; широка організація селянської справи; довгостроковий кредит, підняття продуктивності селянської праці. Особливим інтересом відділу стояли питання культурності сільського населення такі, як: сільськогосподарські школи; читання і демонстрації; зразкові ферми; сільськогосподарські товариства виробничі і споживчі; залучення в сільськогосподарські товариства селян [5, арк. 70].

Умансько-Липовецьким сільськогосподарським товариством з 26 серпня по 31 серпня 1910 р. була влаштована в Умані сільськогосподарська і промислова виставка. На виставку приймалися сільськогосподарські і промислові вироби заводського виробництва Київської та інших губерній. Під час виставки відбувалися демонстраційні читання і пояснення виставлених предметів, а також випробування землеробських знарядь і машин [6, арк. 88].

Виставка складалась із наступних відділів: 1) полівництво (голова Савостьянов – Теплик, Степанівка); 2) конярство (голова Добровольський – Умань); 3) скотарство (голова Ліпковський – Тернівка, Затишне); 4) дрібне тваринництво (голова Збишевський – ст. Фронтівка); 5) машинотехнічний (голова Садовський – Соболівка, Велика Мочулька); 6) садівництво (голова Сафронов – Умань, Царицин Сад); 7) кустарно-художній і ремісничий (голова Залютинський – Умань); 8) промислово-заводський (голова Шмідт – Погребище, цукровий завод); 9) молочного господарства (голова Нарбут – Маньківка, Роги); 10) лісівництво (голова Львов –

Умань, Царицин Сад); 11) селянський (голова Максимчук – Умань); 12) кооперативний (голова Федорович – Цибулів, Івахни) [6, арк. 89].

На виставці також експонувалися: фрукти і овочі зі шкільних садів і городів, зразки вирощених в шкільних садових розплідниках саджанців; колекції з шовківництва і бджільництва; фотографії шкільних приміщень і їх плани; вироби училищних майстерень з дерева і металу; зразки рукоділля; зразки письмових учнівських робіт [6, арк. 145]. Всі сільськогосподарські виставки, влаштовані за ініціативою Умансько-Липовецького товариства, сприяли піднесенню сільського господарства та покращенню агротехнічної культури села.

Поширенню сільськогосподарських знань сприяли різноманітні екскурсії, що влаштовувались Умансько-Липовецьким товариством в різні приватні маєтки для ознайомлення з перелюговими господарствами.

Винятково важливу роль у розповсюдженні сільськогосподарських знань мала науководослідна діяльність, яка здійснювалась під керівництвом Умансько-Липовецького товариства. В районі його діяльності до 1910 р. не працювала жодна громадська дослідна організація. Інтенсифікація господарства змушувала користуватися всіма новітніми здобутками агрономічної науки для більш вигідного ведення господарства.

В 1911 р. була вироблена програма колективних дослідів, яка мала вирішити питання, що стосувались застосування додаткових добрив, з метою випробування сортів хлібних рослин і коренеплодів [1, с. 37–38]. При сприянні товариства були відкриті сільськогосподарські лабораторія та контрольна насіннева станція. 25 вересня 1911 р. товариство ухвалило та затвердило програму дослідницької діяльності і колективних дослідів. До правління входили старші спеціалісти з сільського господарства А.Д. Яблонівський, Я.А. Кржижанівський, Ю.М. Жолкевський. До дослідної справи долучено 16 маєтків [4, с. 72]. У 1914 р. відділ полівництва відав колективними дослідями, сільськогосподарською хімічною лабораторією і контрольною насінневою станцією. Колективними дослідями завідував А.Д. Яблонівський. Сільськогосподарська хімічна лабораторія була у віданні інженера-технолога Ф.Ф. Гілевського, а контрольною насінневою станцією завідував вчений агроном Я.В. Кулінський. Всього до складу мережі в 1914 р. входило 20 маєтків [4, с. 71]. У всіх господарствах, що досліджувались товариством були влаштовані дощомірні станції зразка Петербурзько-Миколаївської Головної

Фізичної обсерваторії, а учасникам – розіслані дощомірні прилади. Спостереження посилалися в Варшавську метеорологічну станцію і Київське губернське земське метеорологічне бюро та друкувалися в журналі «Cazeta Polnicza». Всіх дослідів проведено 39.

В 16 маєтках був закладений дослід з харчових потреб ґрунту на посіви вівса. Крім того, закладались дослід з дією добрив на буряк – 13, картоплю – 2, висадки – 1. Досліджено 12 сортів вівса, 4 сорти ячменю, 5 сортів картоплі [4, с. 73].

В 1912 р. селянський та полівничий відділи взяли участь в земських виставках малого району в с. Зозові Липовецького повіту, Маньківці та Кузьминій Греблі Уманського повіту. Експонати були нагороджені почесними нагородами [1, с. 45]. В 1913 р. закладено 129 дослідів, а саме: дослідів з удобренням на овес – 11, пшеницю – 25, ячмінь – 3, горох – 3, буряк – 11, висадки – 1, картоплю – 3 [4, с. 74].

1914 р. дослідів проводились уже в 19 маєтках і їх кількість зросла до 144. Досліджено 9 сортів пшениці, 9 сортів вівса, 1 сорт ячменю, 3 сорти картоплі. Метеорологічні спостереження записувались уже в 10 маєтках [4, с. 75].

Хімічна лабораторія відкрита 15 листопада 1913 р. Зроблено 85 аналізів ґрунту, різного насіння – 99, суперфосфату – 24, а всього – 224. Голова відділу полівництва, О.Б. Бидловський, в звіті за 1912–1915 рр., відмічав, що цих аналізів проведено дуже мало, проте лабораторія в Дублянах в перший рік свого існування зробила 76 дослідів, а лабораторія Київського сільськогосподарського товариства – 36 [4, с. 77].

Колективні дослідів мали метою – вирішення окремих питань застосування додаткових добрив і відбору, пристосованих до місцевих умов, сортів сільськогосподарських рослин. Лабораторія сільськогосподарського товариства велику увагу приділяла потребам сільського

господарства, сільськогосподарським знанням взагалі, в результаті чого з'явилися праці з дослідження «Бардиту», продукту, який отримували із барди при викурці спирту із чорної патоки і фільтерпресної гязі, яку давали місцеві цукрові заводи [4, с. 112].

1915 р. колективні дослідів проводились в 20 місцях. Лабораторія досліджувала нове калійне добриво та бардит, а контрольна насіннева станція – 179 зразків насіння. Метеорологічні спостереження проводились на 19 дощомірних станціях. При відділі тваринництва діяв перший в Київській губернії молочний контрольний Союз [2, с. 38].

1912 р. відділом полівництва утримувалось 5 показових полів: с. Русалівка Уманського повіту, заснованого в 1909 р.; с. Івахни (1908 р.); с. Росоховатець Уманського повіту – 2 поля (1908 р.); с. Сворновата Балтського повіту Подільської губернії [1, с. 59–62].

Таким чином, робота Умансько-Липовецького сільськогосподарського товариства, спрямована на влаштування дослідницьких установ і їх успішну діяльність, безперечно відіграла вагомую роль в покращенні сільського господарства. Товариство зробило перші спроби організувати практичну агрономічну допомогу сільському населенню краю, здійснювало різнобічні заходи, спрямовані на піднесення економічного становища і добробуту українських селян, сприяло широкому розповсюдженню сільськогосподарських знань і сільськогосподарської освіти. Різні форми просвітницької та науково-дослідної діяльності Умансько-Липовецького сільськогосподарського товариства сприяли розвитку тогочасної аграрної освіти та науки. Дослідники не тільки розвивали сучасну їм сільськогосподарську науку та впроваджували її в практику, а й модернізували прийоми і знаряддя господарювання, прищеплювали землеробському населенню зацікавленість нею.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Отчетъ о дѣятельности Уманско-Липовецкаго сельскохозяйственнаго общества за 1912 г. – Умань, 1913. – 159 с.
2. Отчетъ о дѣятельности Уманско-Липовецкаго сельскохозяйственнаго общества за 1915 г. – Умань, 1916. – 145 с.
3. Отчетъ о дѣятельности Уманско-Липовецкаго сельскохозяйственнаго общества за периодъ отъ 5 мая 1903 г. по 1 января 1904 г. и его коммерческаго отдѣла за время съ 1 января 1903 г. по 1 января 1904 г. / Составленъ секретаремъ общества Г.Ф. Высокинскимъ. – Умань : Типография Тарадаша и Перельштейна въ Умани, 1904. – 224 с.
4. Отчетъ о дѣятельности Уманско-Липовецкаго сельскохозяйственнаго общества за 1914 годъ / Составили: А.Д. Яблоновскій, Ф.Ф. Гилевскій, В.В. Букраба, Я.В. Кулинскій, В.И. Голеневичъ. Подъ редакціей старшаго спеціалиста Департамента Земледѣлія А.Д. Яблоновскаго. – Умань : Типография Порядокъ М.А. Тарадаша, 1915. – 239 с.
5. Центральний державний історичний архів України у м. Києві (ЦДІАУ м. Київ). – Ф. 442: Канцелярія киевского, подольского и вольинского генерал-губернатора. – Оп. 631. – Спр. 196: Дело об организации Уманско-Липовецкаго сельскохозяйственнаго общества. – Арк. 1–73.

6. ЦДІАУ м. Київ. – Ф. 442: Канцелярия киевского, подольского и волынского генерал-губернатора. – Оп. 637. – Спр. 325: Дело о сельскохозяйственных обществах. – Арк. 1–146.
7. ЦДІАУ м. Київ. – Ф. 707: Управление Киевского учебного округа. – Оп.229. – Спр.126. – Ч. 1: Об устройстве в г.Умани Уманско-Липовецким сельскохозяйственным обществом сельскохозяйственной и промышленной выставки, а также народных чтений по сельскому хозяйству. – Арк. 87–89, 145, 289.

© *Майя Костюк*
(Умань)

ПРОСВЕТИТЕЛЬСКАЯ И НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ УМАНСКО-ЛИПОВЕЦКОГО СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОГО ОБЩЕСТВА

В статье проанализирована широкая просветительско-показательная и научно-исследовательская деятельность Уманско-Липовецкого сельскохозяйственного общества. Определены основные направления и масштабы его деятельности. Выяснено, что меры аграрно-просветительского направления происходили в регионе благодаря деятельности названного общества. Раскрыто, что Уманско-Липовецкое сельскохозяйственное общество было одним из центров формирования и развития научной мысли, вокруг которого концентрировались и сочетались различные направления научно-исследовательской и просветительской деятельности по агрономии. Отмечена активная роль в научно-исследовательской деятельности общества агрономов-практиков: А.Д. Яблоновского, Я.А. Кржижановского, Ю.М. Жолкевского, Т.Г. Гончарука, Ф.Ф. Гилевского. Уманско-Липовецкое сельскохозяйственное общество, используя различные методы агрономического воздействия (организационно-хозяйственный, внешкольное распространения сельскохозяйственных знаний, просветительско-показательный), сделало первые попытки организовать практическую агрономическую помощь сельскому населению края, занималось организационным и техническим усовершенствованием мелкого хозяйства, способствовало тем улучшениям в хозяйствах, что пропагандировала и вводила агрономическая организация общества. Особое внимание было обращено на исследовательскую деятельность. Коллективные опыты знакомили владельцев с новейшими методами полеводства. Типичными направлениями работ были: изучение местности в природно-историческом отношении (климатическом, почвенном, биологическом), проведение полевых, вегетационных и лабораторных опытов, метеонаблюдений для подготовки рекомендаций по ведению севооборотов, технических приемов, сортов и посадочных материалов, удобрений, приспособления к местным условиям.

Ключевые слова: сельскохозяйственное общество, просветительская деятельность, научная деятельность, коллективные опыты.

© *Maïia Kostiuk*
(Uman)

TEACHING AND SCIENTIFIC-AND-RESEARCH ACTIVITY OF UMAN-LYPOVETS AGRICULTURAL SOCIETY

Significant teaching-and-demonstrative and scientific-and-research activity of Uman-Lypovets Agricultural Society was analyzed in the article. The main directions and volumes of its activity were determined. It was found out that measures of agricultural-and-teaching direction occurred in the region with the help of the mentioned society. It was defined that Uman-Lypovets Agricultural Society was one of the centers of forming and development of a scientific view around which different areas of the scientific-and-research and teaching activity on agronomy were concentrated and combined. The active role of such agronomist-practicians as A.D. Yablonovskiy, Ya.A. Krzhyzhanovskiy, Yu.M. Zholkevskiy, T.G. Goncharuk, F.F. Gilevskiy in the scientific-and-research activity of this society was mentioned about. The society activity appeared in striving for the development of agricultural facilities, arrangement of exhibitions, constant representation of farming interests and its branches before government and public organizations.

Uman-Lypovets Agricultural Society using different methods of agricultural influence (organizational-and-economic, extra-scholastic spreading of agricultural knowledge, teaching-and-demonstrative) made the first attempts to arrange practical agronomic assistance to the rural inhabitants of the region, was engaged in organizing and technical improvement of the small farms and promoted those improvements in the farms which this agricultural society propagandized and introduced. Special attention was paid to the research activity. Collective researches showed the latest methods of agriculture to the farmers. The typical methods of work were studying of district in natural-and-historical respect (climatic, soil, biological), conducting of field, vegetation and laboratory experiments, meteorological observations to recommendation preparing as for crop rotation conducting, technical methods, varieties and planting stock, fertilizers, adaptation to the local requirements.

Progressive changes in the tilling system happened in the result of scientific activity of the agricultural society. People were provided with cultivar seeds; model fields were formed where the benefit of mineral fertilizers and new crops and modern machinery was displayed. The society facilitated to spread agricultural knowledge and raise agrotechnical culture of the farmers and their efficient management that in whole contributed improving of agricultural production and made people cultural level better.

Key words: agricultural society, teaching activity, scientific activity, collective experiments.

До редакції надійшла 21.12.2015.

УДК 378.124:631.582.001.55

© *Ольга Гарбар*
(Умань)

ВНЕСОК ПРОФЕСОРА С.С. РУБІНА У ДОСЛІДЖЕННЯ СІВОЗМІН

Професор С. С. Рубін належить до тих непересічних постатей, які своєю багатогранною творчою діяльністю зробили вагомий внесок у розвиток сучасної аграрної науки. Одним із головних напрямків наукових досліджень професора С.С. Рубіна є вивчення сівозмін.

Сівозміна є невід'ємною складовою за будь-яких систем землеробства. Основне завдання сівозміни полягає у підвищенні родючості землі і створенні оптимальних умов для вирощування сільськогосподарських культур, запобіганню ерозії, засміченості полів бур'янами і поширення хвороб та шкідників.

У статті подається інформація про дослідження науковців кафедри загального землеробства Уманського сільськогосподарського інституту з питань удосконалення системи землеробства в Лісостепу України, які були започатковані С.С. Рубіним у 1937 р. Розглянуто внесок колективу науковців під керівництвом С.С. Рубіна, які зосередили увагу на питаннях вивчення і впровадження найбільш раціональних сівозмін в умовах інтенсивного землеробства; розробці агротехніки одержання високих і сталих урожаїв пшениці; удосконалення прийомів вирощування кормових культур у кормових сівозмінах та підборі найбільш ефективних озимих і ярих зернових культур у системі зеленого конвеєра. Під керівництвом С.С. Рубіна науковці кафедри загального землеробства шляхом досліджень довели, що важливою умовою підвищення врожайності пшениці є розміщення її після таких попередників як озимі на зелений корм, багаторічні трави з використанням їх на один укіс, однорічні трави на зелений корм і сіно, горох на зерно. Описано дослідження сівозмін з різним насиченням зерновими і технічними культурами. Результати описаних досліджень лягли в основу рекомендацій із складання сівозмін для Лісостепу СРСР.

Виділено дослідників – професора Рубіна С.С. та його учнів (М.А. Вихристюка, О.М. Геркіяла, О.П. Данилевського, Г.Д. Деркача, В.О. Єценка, П.П. Кіцно, В.П. Опришка, А.В. Роєнка, Ю.Ф. Терещенка, М.І. Чапалди, А.Ф. Чекаленка), завдяки яким науково обґрунтовані сівозміни були запроваджені практично в кожному господарстві.

Ключові слова: УСГП, професор С.С. Рубін, дослідження, сівозміни, землеробство, сільське господарство, аграрне виробництво.

Сучасне землеробство України, як і будь-яка галузь вітчизняної науки, неможлива без поглибленого аналізу творчого доробку відповідних діячів у тій чи іншій галузі. Враховуючи дану позицію, є зрозумілою нагальна необхідність відтворення історичної пам'яті про одного з найвидатніших представників когорти учених-рільників, талановитого організатора наукових досліджень сівозмін, доктора сільськогосподарських наук, професора Симона Самійловича Рубіна (1900–1985), чий життєвий шлях становить цілу епоху вітчизняного наукового та суспільного розвитку.

Стратегічною метою аграрного виробництва є підвищення врожайності сільськогосподарських культур, значне збільшення продуктивності кож-

ного гектару з метою забезпечення достатньої кількості продовольства як для населення країни, так і для експорту за кордон. Збільшення виробництва рослинницької продукції було і залишається основною проблемою на будь-якому етапі розвитку сільського господарства і на її вирішення націлена науково обґрунтована система землеробства, основною ланкою якої є сівозміна. Вважається, що лише на основі правильної сівозміни можна успішно, з найбільшою віддачею і найменшими затратами запровадити всі інші елементи сучасних технологій: обробітку ґрунту, удобрення, захисту рослин від шкідливих організмів тощо [4, с. 24]. В умовах економічної кризи і хронічної нестачі добрив сівозміна може відігравати важливу роль в